

Oponentský posudek

Bakalářská práce: Stimulační program zaměřený na rozvoj komunikačních kompetencí před nástupem do školy

Autor: Michala Gorglová

Bakalářská práce popisuje návrh, pilotní realizaci a evaluaci autorkou vytvořeného stimulačního programu zaměřeného na rozvoj komunikačních kompetencí u předškolních dětí. Práce má rozsah 67 stran a dále obsahuje seznam použité literatury, seznam prezentovaných tabulek a přílohy. Celkový rozsah práce je na 97 stranách.

Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. V teoretické části (celkem 24 stran) se autorka zabývá nejprve tzv. objasněním základních pojmů, jako jsou komunikace, řeč, jazyk a verbální a neverbální komunikace. Dále se posunuje k tématu vlivu řeči na rozvoj myšlení, kde se opírá o práce Piageta, Vygotského a zmiňuje také Sapir-Whorfovou hypotézu. Zde stručně prezentuje nálezy vybraných teorií ve vztahu k vývoji řeči resp. k myšlení. Autorka se nepouští do hlubší práce s teoriemi a nelze odhadnout, jakou roli teorie v samotné práci hrají, hrají-li nějakou. Přes tuto stručnost teoretického uchopení je zřetelné dobré porozumění autorky k vybraným teoretickým bodům.

Ve třetí podkapitole teoretické části autorka vytipovává několik témat, které komunikace ovlivňuje, nebo kterými je sama ovlivňována. Mezi těmito tématy se objevuje uspokojování potřeb dítěte, sociokulturní vlivy, otázka bilingvní výchovy a sociálních dovedností. V této části se autorce dobře daří pojmenovat zásadní faktory, které daná proměnná do problematiky vývoje komunikačních dovedností přináší a naopak.

Další téma této části zaujímá školní zralost a školní připravenost dítěte. Autorka zde prezentuje vždy určitou psychologickou/ fyziologickou proměnnou ve vztahu ke konkrétním budoucím nárokům školy a dále rizika pro zvládnání nároků při nedostatečném rozvinutí prezentovaného faktoru. Celá podkapitola působí uceleně a je zde vidět dobré propojení teoretických znalostí s náhledem na nároky školní reality. Škoda jen, že se autorka v textu neodkazuje na odbornou literaturu a není tak zřejmé, odkud vyjmenované podmínky školní připravenosti pocházejí, případně zda s nimi je autorka v diskuzi.

Poslední část poskytuje náhled na Rámcový vzdělávací program pro předškolní zařízení a soustředí se zejména na prezentaci komunikačních kompetencí definovaných v RVP.

Navzdory tomu, že téma komunikačních kompetencí je stěžejním tématem celé práce, nedostáváme v teoretické části přehled o současném stavu teoretického zázemí tohoto tématu, o stavu stimulačních programů v ČR, odlišnosti a jedinečnosti navrhovaného programu apod. Rámcový vzdělávací program pak působí jako hlavní pilíř pro tvorbu programu a pro tvorbu metod k evaluaci programu. Po formální stránce se zde objevuje nejednotné uvádění bibliografických údajů, to pokračuje v celé práci a je pozoruhodné, že práce neobsahuje ani jednu citaci.

Část empirická je rozdělena na úvod a dále metodickou (26 stran) a praktickou část (17 stran). V úvodu autorka popisuje svůj badatelský záměr a stanovuje si otázku, zda realizace navrženého programu ovlivní komunikační kompetence dětí zapojených do programu. V této části zcela chybí definice, jaké kompetence by měly být programem ovlivněny.

Realizace programu proběhla v jedné předem vybrané mateřské škole. Výběr dětí do programu byl založen na dotazníku vyplněném učitelem a dále na semistrukturovaném rozhovoru s učitelem. Pro tvorbu dotazníku se autorka inspirovala Rámcovým vzdělávacím programem a dále blíže nespécifikovanými „informačními zdroji“. Učitel v dotazníku hodnotil úroveň 11 kompetencí na 5 bodové škále. Učitel vyplňoval dotazník na základě vlastní zkušenosti s dětmi, tj. děti neabsolvovaly žádnou standardizovanou situaci, ve které by byly kompetence uplatněny a hodnoceny. Semistrukturovaný rozhovor poskytl autorce informace o rodinné situaci dětí, jazykové výchově a dalších řečových specifických dítěte. Není zřejmé, proč autorka zvolila novou posuzovací škálu pro výběr dětí a neinspirovala se lépe psychologickými nástroji, které detailněji mapují sledované kompetence nebo ještě lépe podmiňující faktory k dosažení těchto kompetencí. Výsledky učitelského hodnocení kompetencí jako např. „má rozvinutou slovní zásobu“ nebo „používá souvětí souřadná i podřadná“ mohou být diskutabilní a bez bližší specifikace, co znamená označení např. „rozvinutá slovní zásoba“ se dostáváme spíše na úroveň dojmu o komunikační kompetenci dítěte, která může být ovlivněna dalšími, od komunikační kompetence odvislými, proměnnými. Nelze ale říci, že hodnocení komunikační kompetence učitelem by bylo pro samotný výběr dětí do programu nevhodné nebo nedostačující. Vezmeme-li ale v úvahu, že tato metoda je zároveň metodou, která přináší informaci o vstupní úrovni kompetence před začátkem programu, na jejímž základě bude posuzována účinnost programu, pak je třeba počítat s jejími omezeními.

Do výzkumu bylo na základě získaných informací z uvedených zdrojů vybráno celkem 5 dětí. Počet zapojených dětí pro kvalitativní výzkum dle mého názoru není dostačující a získáváme výsledky založené spíše na kazuistickém popisu. V argumentaci pro výběr dětí do programu autorka kromě jiného uvádí tzv. celkovou úroveň komunikačních dovedností dítěte. V této celkové úrovni je jedno dítě hodnoceno průměrně až podprůměrně, dvě děti jsou hodnoceny jako průměrné a dvě děti jsou na velmi dobré úrovni. Přestože zapojení dětí průměrných a velmi dobrých do programu vyvolává otázky, u každého z nich jsou vytipovány kompetence, na jejichž stimulaci by se program měl zaměřit.

Samotný stimulační program byl realizován v 10 čtyřiceti pěti minutových setkáních dvakrát týdně, celkově po dobu dva a půl měsíce. Program byl skupinový. V metodické části autorka předkládá sbírku konkrétních aktivit, které byly pro realizaci programu využívány. Sbíрка je úctyhodná, pěkně popsaná, ovšem zcela chybí (až na podkapitulu 7.7.1.) uvedení zdrojů, ze kterých autorka čerpala. Není zřejmé, které aktivity jsou přejaté, adaptované, inovované nebo nově vytvořené. Přesto seznam literatury pro metodickou část vyjmenovává 13 použitých zdrojů.

Praktická část práce obsahuje popis hodnocení komunikačních kompetencí dětí po ukončení programu. Hodnocení je uváděno kazuistickou formou. Hodnocení je nazváno jako pedagogicko-psychologické a je založeno na autorčiných reflexích ze setkání, vyplnění již popsaného dotazníku paní učitelkou po skončení programu, rozhovoru s paní učitelkou a na souboru 5 otevřených otázek zadávaných formou dotazníku rodičům dětí. Jako doplněk slouží reflexe dětí z programu na závěrečném setkání. Autorka se snažila dle svých slov o komplexní zhodnocení, přesto z uvedených metod vyplývá, že termín psychologické hodnocení nebyl autorkou naplněn. Spíše se jedná o evaluaci

programu na základě vstupních a výstupních hodnot uvedených v dotazníku učitele, doplněnou o vlastní reflexi autora a realizátora programu v jedné osobě.

Navzdory užitým metodám hodnocení programu prokazuje autorka v prezentaci kazuistik velmi dobré porozumění pro užití aktivity v rámci stimulačního programu a jejich vliv na rozvíjené kompetence u dětí.

V části Diskuze autorka zdárně staví do otázky charakter programu a jeho účinnost, užití metody hodnocení, roli rodičů v programu a další. Vzhledem k prokázané schopnosti relativizace a následné argumentace považuji tuto část práce za zdařilou.

Autorka v práci prokázala základní znalost a dovednost připravit, realizovat a evaluovat program zaměřený na rozvoj komunikačních dovedností. Spornými body této práce je uchopení teoretických východisek, definice stimulovaných kompetencí, výběr vzorku a výběr metod pro hodnocení výsledků programu. Dále práce obsahuje nedostatky formální, zejména v chybějících referencích na použité zdroje nebo v nejednotném způsobu prezentace bibliografických údajů.

Vzhledem k těmto nedostatkům bohužel nemohu navrhnout lepší známku než dobrou.

PhDr. Helena Pacnerová